

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ОБЛІКУ І ФІНАНСІВ

ТЕОРІЯ ПОДАТКІВ ТА МИТА

ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних занять
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 071 Облік і оподаткування

ОДЕСА
ОНУ
2025

УДК 336.22.01(072)
Т338

Укладач:

С. В. Осадчук, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри обліку і фінансів економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рецензенти:

Є. І. Масленніков, доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту та інновацій Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

О. М. Савастєєва, доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри обліку і фінансів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

*Рекомендовано вченою радою економіко-правового факультету
ОНУ імені І. І. Мечникова.
Протокол № 9 від 14 травня 2025р.*

Т338 **Теорія** податків та мита [Електронний ресурс] : електрон. метод. рек. до практ. занять для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищ. освіти спец. 071 Облік і оподаткування / уклад: С. В. Осадчук. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2025. – 51 с. – 1,4 МБ.

Методичні рекомендації розроблені для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування» для опанування матеріалу при підготовці до практичних занять, оформленні робіт при самостійному виконанні завдань.

УДК 336.22.01(072)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ	5
2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	8
3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ	34
4. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	36
5. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ТА РОЗПОДІЛ БАЛІВ	38
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ	42
ДОДАТОК А. Глосарій	48

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Теорія податків та мита» належить до обов'язкових дисциплін та є складовою фахової підготовки за спеціальністю 071 – Облік і оподаткування.

Мета дисципліни – формування системи знань з теорії податків та мита, теоретичних основ справляння податків і зборів, принципів організації діяльності податкової роботи в державі.

Завдання дисципліни: опанування теоретичних основ щодо засад теорії податків та мита; нормативно-правової бази з основ податків та мита; організації податкової роботи; розвитку оподаткування в Україні; законодавчих та нормативних актів, що визначають основи оподаткування; основних теорій оподаткування; економічного змісту податків; елементів податку та методів оподаткування; теоретичних основ побудови податкової системи держави; інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів податкової служби; історичних засад становлення мита; основних напрямів податкової та митної політики держави.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати: нормативно-правову базу з основ податків та мита; повноваження працівників податкової служби; розвиток оподаткування в Україні; законодавчі та нормативні акти, що визначають оподаткування; основні теорії оподаткування; економічний зміст податків; елементи податку та методи оподаткування; теоретичні основи побудови податкової системи держави; історичні засади становлення мита; основні напрями податкової та митної політики держави;

вміти: здійснити відбір інформаційної бази, необхідної для проведення аналізу; опрацювати законодавчі та нормативні джерела з питань оподаткування; визначати суб'єктів та об'єкти оподаткування; визначити базу оподаткування; виконувати розрахунки, пов'язані з визначенням і нарахуванням податків і зборів з врахуванням податкових пільг; готувати аналітичні повідомлення.

1. ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ТЕМА 1. Історичні засади виникнення оподаткування

Передумови виникнення оподаткування. Розвиток оподаткування в різних суспільно-економічних формаціях. Виникнення і розвиток податкової системи в країнах Стародавнього світу (Стародавній Єгипет, Греція). Податкова система давнього Риму. Податки Середньовічної феодальної Європи. Розвиток оподаткування в класичний капіталістичний період. Сучасний період розвитку оподаткування. Характеристика етапів формування податкових систем у країнах світу.

ТЕМА 2. Розвиток оподаткування в Україні

Економічні передумови виникнення і розвитку податків. Податки у Київській Русі. Оподаткування в Україні за часів Великого князівства Литовського. Податки за часів Речі Посполитої. Податкова система за часів Запорізької Січі. Податкова система XVIII–XIX сторіччя. Система оподаткування в XX сторіччі. Етапи становлення податкової системи України.

ТЕМА 3. Основні теорії оподаткування

Наукові теорії про сутність податків. Теорія податку як страхової премії. Основні риси класичної теорії оподаткування. Кейнсіанська теорія оподаткування. Неокласична теорія оподаткування. Теорія економіки пропозиції. Теорія монетаризму. Податкова теорія послуг. Теорія економіки пропозиції. Некейнсіанська теорія оподаткування. Сучасні теорії оподаткування.

ТЕМА 4. Елементи податку та методи оподаткування

Поняття податку, збору, внеску. Обов'язкові елементи оподаткування. Структура податку. Суб'єкт оподаткування. Одиниця та база оподаткування. Предмет і об'єкт оподаткування. Ставки податків та їх характеристика. Порядок обчислення податку; податковий період. Обов'язки та права платників податків Терміни та порядок сплати податку. Порядок сплати податку. Податкові пільги.

ТЕМА 5. Економічний зміст податків

Соціально-економічна сутність податків. Сутність, поняття і визначення податку. Функції податків. Сутність фіскальної, розподільчої та регулюючої функції податків. Принципи оподаткування. Класифікація податків: за формою оподаткування, за економічним змістом, залежно від напрямку використання, за рівнем державних структур, що встановлюють податок. Роль податків у фіскальній політиці держави.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

ТЕМА 6. Основи податкової політики держави

Суть і значення податкової політики держави. Основні напрями податкової політики держави. Стратегічні і тактичні цілі податкової політики. Рівні податкової політики. Цілі та завдання податкової політики. Фактори впливу на податкову політику. Принципи податкової політики. Стадії податкової політики. Податковий механізм: інструменти реалізації. Податкова реформа держави та її зв'язок з податковою політикою держави.

ТЕМА 7. Економічна складова податкової політики

Податковий чинник державного регулювання економіки. Реалізація регулюючої функції податків. Регулююча податкова політика. Метод податкової політики. Інструменти податкової політики. Політика максимальних та мінімальних податків. Стратегія та тактика регулюючої податкової політики.

ТЕМА 8. Теоретичні основи побудови податкової системи держави

Поняття податкової системи та принципи її побудови. Становлення податкової системи України. Податкові відносини: характеристика рівнів та груп. Об'єктивні чинники становлення податкової системи. Суб'єктивні чинники становлення податкової системи. Принципи побудови податкової системи. Загальнодержавні податки і збори: загальна характеристика. Місцеві податки і збори.

ТЕМА 9. Податкова культура

Поняття податкової культури. Фактори, від яких залежить податкова культура в країні. Чинники, що впливають на податкову культуру. Рівні та функції податкової культури. Моральні фактори податкової культури. Підвищення рівня податкової культури. Податкова культура: зарубіжний досвід. Домінанти податкової культури.

ТЕМА 10. Податкова служба держави

Основні етапи становлення державної податкової служби України. Загальні принципи організації фіскальної служби. Організація діяльності державної податкової служби України. Структура державної податкової служби України. Основні завдання та функції державної податкової служби України. Організація роботи територіальних підрозділів державної податкової служби України. Основні завдання та функції територіальних підрозділів державної податкової служби України.

ТЕМА 11. Історичні засади становлення мита

Поняття митної справи та економічна основа зародження митних стосунків. Торговельна та митна політика античних часів. Загальна характеристика митної справи за часів Київської Русі. Розвиток митного оподаткування в епоху феодалізму та в період класичного капіталістичного періоду. Митна справа в ХХ сторіччі. Основні засади митної справи в Україні. Становлення митної справи суверенної України. Поняття митної справи. Митні відносини. Елементи митної справи. Принципи митної справи.

2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1

Історичні засади виникнення оподаткування

Питання для обговорення

1. Передумови виникнення оподаткування.
2. Розвиток оподаткування в різних суспільно-економічних формаціях.
3. Виникнення і розвиток податкової системи в країнах Стародавнього світу (Стародавній Єгипет, Греція, Рим).
4. Розвиток оподаткування в епоху феодалізму.
5. Розвиток оподаткування в класичний капіталістичний період.
6. Сучасний період розвитку оподаткування.
7. Характеристика етапів формування податкових систем у країнах світу.

Практичні завдання

Завдання 1

Складіть порівняльні таблиці, використовуючи лекційний матеріал та запропоновані інформаційні джерела до заняття 1.

Історичні періоди	Стародавні держави	Середньо-вічна Європа	Класичний капіталістичний період	Сучасний період: розвинені держави
Основні джерела доходів				
Основні напрями державних витрат				
Види податків				

Завдання 2

Підготувати коротке повідомлення історичні засади виникнення оподаткування в зарубіжній країні (на власний вибір).

Методичні рекомендації щодо вивчення питань теми

Для вивчення теми здобувачі насамперед мають вирішити наступні завдання: розкрити зміст передумов виникнення податків; дослідити розвиток оподаткування в різних суспільно-економічних формаціях, зокрема, виникнення і розвиток податкової системи в країнах Стародавнього світу, в

епоху феодалізму, в класичний капіталістичний період. Вирішення здобувачами цих завдань сприятиме ґрунтовному розумінню передумов виникнення податків, еволюції оподаткування та розвитку оподаткування в різних суспільно-економічних формаціях.

При вивченні теми здобувачам варто враховувати, що історія розвитку податкової системи знаходиться в прямій залежності від історії розвитку цивілізації. Виникнення податків на початковому етапі розвитку людської цивілізації пов'язане з найпершими людськими потребами, які могли задовольнятися через суспільну діяльність. Перехід від натурального господарства до грошового, зародження та формування держави також є передумовами виникнення податків. Поступово податкова система стає головним інструментом держави. Аналіз історичних даних дає змогу стверджувати, що розвиток та зміна державного устрою завжди супроводжується зміною податкової системи.

В країнах Стародавнього світу: стародавньому Єгипті, Греції та Римській імперії першими об'єктами оподаткування були базові цінності: земля, худоба, раби. Здійснювався розвиток прямих податків, що справлялися з громадян, які одержували прибуток від майна. Важливим джерелом поповнення податкових надходжень стає одноразовий податок на завойовані землі та постійна данина з переможених земель. За час існування Стародавнього Риму введено більше 50 різноманітних фіскальних платежів.

Аналізуючи основні історичні етапи розвитку оподаткування, здобувачам варто враховувати, що за часів Середньовіччя існувала величезна кількість узаконених податків з широким спектром об'єктів оподаткування. Так, було впроваджено "податок на повітря" – штраф за перевищення будинком установлених розмірів; "подимний податок" – податок на нерухомість (Англія); у Франції – "сервільні повинності" – особисті повинностей залежних селян: із розвитком поділу праці та самостійних держав, виникають господарські податки, тобто промислові податки на виробництво та на всі види діяльності.

Окрему увагу здобувачам варто приділити питанню розвитку оподаткування в капіталістичний період. На переломі від феодалізму до капіталізму оподаткування виконало місію каталізатора грандіозних історичних подій. Так, непосильний податковий гніт став однією з основних причин Великої французької революції XVIII ст. У Франції у даний період була створена нова фіскальна система (її важливими елементами стали земельний податок, податок на спадщину, податки на операції та приріст капіталу у вигляді дивідендів за цінними паперами та вкладками, за зростання вартості активів; з'являються універсальні акцизи.

При опрацюванні теми здобувачі повинні врахувати, що протягом ХХ століття з'явилося безліч податків на капітал: податків на дивіденди, відсотки, прибуток та орендні платежі. Серед прямих податків домінують особисті прибуткові податки та соціальні податки, що носять цільовий характер (на медичне обслуговування і пенсійне забезпечення, будівництво доріг); розвиток прогресивного оподаткування, відбуваються процеси оптимізації систем оподаткування, створення їх раціональних структур, наближення до об'єктивних умов національних економік більшості країн світу.

Рекомендовані джерела щодо вивчення питань теми

Правові джерела: 2.

Основна література: [2, с. 5–11; 3, с. 8–15; 4, с. 8–18].

Додаткова література: 25, 32, 33.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2

Розвиток оподаткування в Україні

Питання для обговорення

1. Економічні передумови виникнення і розвитку податків.
2. Податки у Київській Русі.
3. Оподаткування в Україні за часів Великого князівства Литовського.
4. Податки за часів Речі Посполитої.
5. Податкова система за часів Запорізької Січі.
6. Податкова система XVIII–XIX сторіч.
7. Система оподаткування в ХХ сторіччі.
8. Етапи становлення податкової системи України.

Практичні завдання

Завдання 1

Складіть порівняльну таблицю щодо розвитку оподаткування в Україні, використовуючи лекційний матеріал та запропоновані інформаційні джерела.

Історичні періоди	Види податків	Основні напрями державних витрат
Давньоруська держава – Київська Русь (VI ст. н. е. до 1119 р.)		
Часи Великого князівства Литовського та Речі Посполитої		
Українська Козацька держава		
Податкова система XVIII–XIX сторіч		
Податкова система в ХХ сторіччі		

Завдання 2

Підготувати коротку доповідь про оподаткування в певний історичний період в Україні (на вибір), наприклад, податки у період Київській Русі; часів Великого князівства Литовського; часів Речі Посполитої; за часів Запорізької Січі.

Методичні рекомендації щодо вивчення питань теми

Для вивчення теми здобувачі насамперед мають вирішити наступні завдання: розкрити зміст передумов виникнення податків; дослідити розвиток оподаткування у Київській Русі; оподаткування в Україні за часів Великого князівства Литовського; за часів Речі Посполитої; за часів Запорізької Січі; становлення податкової системи XVIII–XIX та в XX сторіччях. Вирішення здобувачами цих завдань сприятиме ґрунтовному розумінню економічних передумов виникнення і розвитку податків, еволюції оподаткування та розвитку оподаткування в Україні.

При вивченні теми здобувачам варто враховувати, що головними передумовами виникнення податків є перехід від натурального господарства до товарно-грошового господарства та виникнення держави. Виникнення податків в Україні спостерігається з часів заснування Київської Русі (IX–XII ст.), під впливом розвитку держави, економічних, соціальних та політичних факторів. Найдавнішою системою прямих податків у Київській Русі була данина для утримання княжого двору й дружини. Панування натурального господарства визначало, в основному, натуральний характер податкової системи. Данина сплачувалася зазвичай, продуктами сільського господарства і промислів. Основним джерелом казни князівства був прямий податок, а саме – данина. Під час війни сплачувались надзвичайні податі.

Аналізуючи основні історичні етапи розвитку оподаткування, здобувачам варто враховувати, що за часів Великого князівства Литовського існували державні повинності, яку відбували селяни (будували замки, оборонні укріплення, мости, шляхи). Десятина – стягнення десятої частини прибутків населення на користь церкви; натуральна данина сплачувалася окремим селянським господарством (дворищем) данина зерном, худобою, медом, хутром. Для даного періоду були характерними: грошовий поземельний податок – сплачувався дворищем за обробку та освоєння земельних ділянок; ординщина (серебщина) – сплачувалася у грошовій формі дрібними землевласниками-боярами.

При вивченні теми здобувачам необхідно охарактеризувати, які податки були характерними за часів Речі Посполитої та за часів Запорізької січі; дослідити, які були особливості системи оподаткування в Україні у XVIII–XIX

ст. Окрему увагу здобувачам варто приділити питанню розвитку оподаткування в ХХ ст., зазначити, які історичні події вплинули на становлення податків в даний період.

При опрацюванні теми здобувачі повинні дослідити становлення податкової системи за часів незалежності України. Цілеспрямоване формування власної податкової системи в Україні почалось з 1992 року, коли Україна юридично стала самостійною державою.

При опрацюванні теми здобувачі повинні дослідити літературні джерела для розуміння та опрацювання питань виникнення і розвитку податків, еволюції та розвитку оподаткування в Україні.

Рекомендовані джерела щодо вивчення питань теми

Правові джерела: 2.

Основна література: [2, с. 12–18; 3, с. 8–15; 4, с. 8–18].

Додаткова література: 31, 33, 32, 35.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3

Основні теорії оподаткування

Питання для обговорення

1. Наукові теорії про сутність податків.
2. Основні риси класичної теорії оподаткування.
3. Кейнсіанська теорія оподаткування.
4. Неокласична теорія оподаткування.
5. Теорія економіки пропозиції.
6. Теорія монетаризму.
7. Неокейнсіанська теорія оподаткування.
8. Сучасні теорії оподаткування.

Практичні завдання

Завдання 1

1. Складіть порівняльну таблицю, використовуючи лекційний матеріал та запропоновані інформаційні джерела до заняття.

Назва теорії	Період	Основоположники	Сутність теорії
Податкова теорія послуг			
Класична теорія оподаткування			
Теорія податку як страхової премії			

Теорія обміну			
Кейнсіанська теорія			
Неокласична теорія			
Монетаристська теорія			
Теорія економіки пропозиції			
Неокейнсіанська теорія			

2. Назвіть переваги і недоліки теорій оподаткування.

Теми для презентацій (обрати одну тему на вибір)

1. Теорія А. Лаффера як основний принцип побудови податкової системи.
2. Сучасні теорії оподаткування.
3. Теорія насолоди та теорія жертви.
4. Кейнсіанська теорія державного регулювання економіки.

Методичні рекомендації щодо вивчення питань теми

Для вивчення теми здобувачі насамперед мають вирішити наступні завдання: дослідити наукові теорії про сутність податків; основні риси класичної теорії оподаткування; кейнсіанської теорії оподаткування; неокласичної теорії оподаткування; теорії економіки пропозиції; теорії монетаризму; неокейнсіанської теорії оподаткування. Вирішення здобувачами цих завдань сприятиме ґрунтовному розумінню наукових теорій про сутність податків.

При вивченні теми здобувачам варто враховувати, що під впливом суспільно-політичних та історичних процесів, що відбулися в суспільстві, державі та економіці, змінився характер податкових відносин. Починаючи з XVII ст., стали систематично займатися дослідженням в області оподаткування. В результаті обґрунтування практики оподаткування виникли різні концептуальні моделі податкових систем, які інакше називаються податковими теоріями. Кожна з них висуває свої принципи побудови податкової системи, визначає її склад і структуру, роль, значення та функції податків у економіці.

Аналізуючи основні наукові теорії оподаткування, здобувачам варто враховувати, що вперше науково обґрунтоване системне вчення про податки створено А. Смітом. У своєму творі «Дослідження про природу і причини багатства народів» він зазначив, що формування податкової системи відбувається на досить високому рівні розвитку держави і що податкова система – це більш-менш упорядковане та систематичне вилучення частини доходів самостійно господарюючих суб'єктів на користь держави. Як А. Сміт, так і інші представники класичної буржуазної політичної економії: Уільям Петі

(1623–1687), Жан-Батіст Сей (1767–1832) і Джон Мілль (1773–1836), також вважали економіку стійкою і саморегульованою системою, в якій попит народжує пропозицію, а при надлишку будь-якого з них відбувається рівновага системи шляхом пересування виробників в дефіцитні галузі господарства. Відбувається саморегулювання економіки за принципом «невидимої руки». З розвитком продуктивних сил і вдосконаленням виробничих відносин в економіці відбулися об'єктивні циклічні процеси. Найбільш руйнівними для економік розвинених країн стали економічні кризи 1920–1921, 1929–1933, 1937–1938 рр. З'явилися нові теорії наукового обґрунтування місця і ролі держави в економічних процесах і значення оподаткування в процесі державного регулювання економіки, які можна розділити на два основних напрямки – неокласичний і кейнсіанський.

При опрацюванні теми здобувачі повинні дослідити основні засади кейнсіанської теорії оподаткування. Кейнсіанство є одним із провідних напрямів сучасної макроекономічної економічної теорії, згідно з яким без активного втручання держави в розвиток соціально-економічних процесів, без суттєвого розширення функцій держави капіталізм неспроможний існувати. Теорія Дж. М. Кейнса заснована на необхідності створення ефективного попиту у вигляді умови для забезпечення реалізації виробленої продукції за допомогою впливу різних методів державного регулювання. Податки як економічна категорія впливають на збалансованість в економіці. Зниження рівня оподаткування, на думку Дж. М. Кейнса, зменшує доходи бюджету і загострює економічну нестійкість. А використання прогресивного методу оподаткування сприяє згладжуванню цього процесу.

При вивченні теми здобувачам необхідно дослідити, які наукові теорії оподаткування були домінуючими у XIX–XX ст., зокрема, неокласична теорія оподаткування; теорії економіки пропозиції; теорії монетаризму; некейнсіанська теорія оподаткування. При цьому необхідно зазначити сутність теорії оподаткування та її основоположників.

При опрацюванні теми здобувачі повинні дослідити літературні джерела для розуміння та опрацювання питань виникнення і розвитку наукових теорій оподаткування.

Рекомендовані джерела щодо вивчення питань теми

Правові джерела: 2.

Основна література: [2, с. 18–32; 3, с. 16–33].

Додаткова література: 11, 12, 35.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4

Обов'язкові елементи податку

Питання для обговорення

1. Поняття податку, платежу, збору: спільне та відмінне.
2. Обов'язкові елементи податку.
3. Суб'єкт оподаткування. Предмет і об'єкт оподаткування.
4. Ставки податків та їх характеристика.
5. Обов'язки та права платників податків.
6. Класифікація та форми податкових пільг.
7. Порядок та терміни сплати податку.

Практичні завдання

Завдання 1

Поміркуйте та прокоментуйте вислови мислителів:

- “Податок – це дозволена форма грабежу” (Фома Аквінський, філософ XIII ст.).
- “Державні доходи – це частина, яку виділяє кожний громадянин зі свого майна для того, щоб спокійно користуватися всім іншим” (Ш. Л. Монтеск'є (1689–1755), французький просвітитель, правознавець, філософ).

Методичні рекомендації щодо вивчення питань теми

Для вивчення теми здобувачі насамперед мають вирішити наступні завдання: розкрити зміст понять «плата», «відрахування», «внески», «податок» «збір», дослідити обов'язкові елементи податку: суб'єкт оподаткування, предмет і об'єкт оподаткування; ставки податків; порядок та терміни сплати податку; знати обов'язки та права платників податків; форми податкових пільг. Вирішення здобувачами цих завдань сприятиме ґрунтовному розумінню обов'язкових елементів податку як основи оподаткування.

При вивченні теми здобувачам варто враховувати, що основним джерелом формування фінансових ресурсів для існування держави і виконання нею своїх функцій є податки. У податковій термінології для деталізації видів і особливостей платежів до централізованих фондів застосовують такі терміни: плата, відрахування, внески, податки і збори. Термін «плата» вживається при визначенні платежу, як правило, за використання ресурсів, що належать державі. Терміни «відрахування, внески» означають платежі у цільові фонди. Збори є платежами разовими, їх справляють для покриття конкретних потреб.

Податок є обов'язковим, визначеним законодавчо, регулярним платежем юридичних або фізичних осіб до бюджету. За економічним змістом податки – це фінансові відносини між державою і платниками податків (юридичними і фізичними особами) з метою створення загальнодержавного централізованого фонду грошових коштів, необхідних для виконання державою її функцій.

При опрацюванні теми здобувачі повинні дослідити обов'язкові елементи оподаткування: суб'єкт податку; об'єкт податку, одиниця оподаткування; база оподаткування, ставка податку. Дослідити порядок обчислення податку; податковий період (місяць, квартал, рік); строк та порядок подання звітності, строк та порядок сплати податку. Так, зокрема, слід врахувати, що суб'єкт податку – це платник податків, тобто фізична або юридична особа, на яку законом покладено обов'язок сплачувати податок; об'єкт податку – фізична чи вартісна величина, за якою нараховують податок; одиниця оподаткування – чисельна одиниця виміру об'єкта оподаткування, щодо якої встановлюють податкові ставки. Окрему увагу здобувачам варто приділити питанню вивчення податкових ставок: пропорційних, прогресивних, регресивних та розуміти порядок їх застосування.

При опрацюванні теми здобувачам варто враховувати, що розмір податкового зобов'язання фіксується у спеціальному податково-звітному документі, який називається «податковим розрахунком», або «податкова декларація». Розрахунок здійснюється за період: місяць, квартал, рік. Податковий розрахунок треба подати до податкового органу у встановлений строк. При цьому слід врахувати, що податкові декларації подаються за базовий звітний (податковий) період, що дорівнює (п. 49.18 ст. 49 ПКУ): календарному місяцю – протягом 20 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) місяця; календарному кварталу – протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) кварталу; календарному року – протягом 60 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) року. Термін сплати – протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем відповідного граничного строку подання звітності. Сума податку, що підлягає перерахуванню до бюджету, називається «податковим окладом».

При вивченні теми здобувачам необхідно дослідити, які існують способи сплати податків. У податковій практиці, зокрема, існують способи справляння податків: вилучення податку у джерела виникнення доходу; кадастровий спосіб; вилучення податку після отримання платником доходу (по декларації); в процесі споживання (витрачання доходу). Необхідно з'ясувати сутність та навести приклади способів сплати податків.

При опрацюванні теми здобувачам варто враховувати, що регулятором економічних умов платників податків є пільги з податків. Податкові пільги виражаються в повному або частковому звільненні платників від сплати податків. Пільги встановлюються в законодавчому порядку за окремими видами податків або платників з урахуванням їх платоспроможності, соціального значення товару, що оподатковується.

Здобувачі при опрацюванні теми повинні дослідити літературні джерела для розуміння та опрацювання питань обов'язкових елементів оподаткування.

Рекомендовані джерела щодо вивчення питань теми

Правові джерела: 2, 3.

Основна література: [2, с. 44–51; 3, с. 34–35; 4, с. 20–24].

Додаткова література: 11, 16, 22, 23, 25.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5

Економічний зміст податків

Питання для обговорення

1. Соціально-економічна сутність податків.
2. Функції податків.
3. Сутність фіскальної, розподільчої та регулюючої функції податків.
4. Принципи оподаткування.
5. Класифікація податків.
6. Роль податків у фіскальній політиці держави.

Практичні завдання

Завдання 1

1. Охарактеризуйте основні переваги і недоліки непрямого оподаткування.
2. Наведіть основні переваги і недоліки прямого оподаткування.
3. Надайте характеристику кадастрового способу стягнення податків.

Методичні рекомендації щодо вивчення питань теми

Для вивчення теми здобувачі насамперед мають вирішити наступні завдання: дослідити: функції податків; сутність фіскальної, розподільчої та регулюючої функцій податків; принципи оподаткування; класифікацію податків. Вирішення здобувачами цих завдань сприятиме ґрунтовному розумінню економічного змісту податків.

При вивченні теми здобувачам варто враховувати, що фіскальна функція пов'язана із формування доходної частини бюджету, доходів держави для задоволення потреб суспільства; розподільча – з розподілом ВВП; регулююча стосується як регулювання виробництва, так і регулювання споживання; контрольна функція реалізується в ході оподаткування при регламентації державою фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємництва. Принципи оподаткування передбачають: загальність оподаткування – кожна особа зобов'язана сплачувати встановлені податки; рівність усіх платників перед законом; відповідальність; фіскальна достатність; соціальна справедливість; економічність оподаткування; стабільність; рівномірність та зручність сплати.

При опрацюванні теми здобувачі повинні здійснити класифікацію податків: за формою оподаткування; за економічним змістом об'єкта оподаткування; залежно від способу стягнення; за суб'єктом оподаткування; за повнотою прав використання податкових надходжень; залежно від напрямку використання: залежно від рівня державних структур, які встановлюють податки і збори та навести приклади.

Здобувачі при опрацюванні теми повинні дослідити літературні джерела для розуміння та опрацювання питань економічної сутності оподаткування.

Рекомендовані джерела щодо вивчення питань теми

Правові джерела: 2, 3.

Основна література: [2, с. 33–43; 3, с. 34–35; 4, с. 18–20, 29–31].

Додаткова література: 11, 16, 22, 23, 25, 29.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 6

Контрольна робота за Змістовим модулем 1

Приклади тестових завдань

1. До соціальних податків відносяться податки, пов'язані з *

- а) пенсійним забезпеченням;
- б) майновим оподаткуванням
- в) медичним забезпеченням
- г) оподаткуванням дивідендів

2. Вартісний вираз об'єкта оподаткування це

- а) база оподаткування
- б) ставка податку
- в) одиниця оподаткування
- г) джерело податку

3. Залежно від напрямку використання податки поділяють на

- а) прями і непрямі
- б) загальні і цільові
- в) на доходи і на споживання
- г) розкладні і окладні

4. Податки розглядаються в якості платежу на випадок виникнення будь-якого ризику

- а) теорія податку як страхової премії
- б) кейнсіанська теорія
- в) податкова теорія послуг
- г) теорія обміну

5. Обов'язковий регулярний платіж юридичних або фізичних осіб до бюджету держави або місцевого бюджету, визначений законодавчо

- а) плата
- б) податок
- в) внесок
- г) збір

6. Теорія, згідно з якою кількість податків, які сплачуються платниками окремій державі має відповідати суспільним благам від цієї держави це

- а) теорія податку як страхової премії
- б) податкова теорія послуг
- в) теорія обміну
- г) кейнсіанська теорія

7. Платежі, які передбачають цільове призначення

- а) податки
- б) збори
- в) відрахування і внески
- г) квоти

8. Суб'єкт податку це*

- а) дохід
- б) юридична особа
- в) майно
- г) фізична особа

9. Для податкової системи Давнього Риму характерні податки*

- а) податок на золотий вінок імператору
- б) менморт
- в) податок на рабів
- г) формар'яж
- д) метекіон

- 10. Платежі разові, випадкові, призначені для покриття конкретних потреб**
- а) податки
 - б) збори
 - в) відрахування і внески
 - г) квоти
- 11. Соціальні податки стали домінуючими**
- а) в XVIII сторіччі
 - б) в XIX сторіччі
 - в) в XX сторіччі
- 12. Обов'язковий регулярний платіж юридичних або фізичних осіб до бюджету держави або місцевого бюджету, визначений законодавчо**
- а) плата
 - б) податок
 - в) внесок
 - г) збір
- 13. Розмір ставок збільшується зі збільшенням обсягів об'єкта оподаткування**
- а) пропорційна ставка
 - б) прогресивна ставка
 - в) регресивна ставка
- 14. Податки розглядаються в якості платежу на випадок виникнення будь-якого ризику**
- а) теорія податку як страхової премії
 - б) кейнсіанська теорія
 - в) податкова теорія послуг
 - г) теорія обміну
- 15. Теорія, згідно з якою обумовлюється необхідність втручання держави в розвиток економіки:**
- а) теорія податку як страхової премії
 - б) податкова теорія послуг
 - в) теорія обміну
 - г) кейнсіанська теорія
- 16. Платежі разові, випадкові, призначені для покриття конкретних потреб**
- а) податки
 - б) збори
 - в) відрахування і внески
 - г) квоти

17. Ставка податку, яка не змінюється залежно від зміни розміру об'єкта оподаткування

- а) прогресивна
- б) пропорційна
- в) регресивна

18. Обов'язкова повинність, що сплачувалася селянами натурою це

- а) полюддя
- б) торгівельне мито
- в) церковна “десятина”
- г) оброк

19. За формою оподаткування податки можуть бути

- а) на доходи і на споживання
- б) загальнодержавні і місцеві
- в) прямі і непрямі

20. Особа, на яку законом покладено обов'язок сплачувати податок це:

- а) суб'єкт податку або платник
- б) об'єкт податку
- в) податковий орган

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 7

Основи податкової політики держави

Питання для обговорення

1. Суть і значення податкової політики держави.
2. Основні напрями податкової політики держави.
3. Стратегічні і тактичні цілі податкової політики.
4. Рівні податкової політики. Цілі та завдання податкової політики.
5. Фактори впливу на податкову політику.
6. Принципи податкової політики.
7. Стадії податкової політики.
8. Податковий механізм: інструменти реалізації.

Практичні завдання

Завдання 1

Охарактеризувати рівні податкової політики за схемою:

Рівень податкової політики	Суб'єкти податкової політики, задіяні на даному рівні	Сутність податкової політики на даному рівні

Теми презентацій

1. Основні напрями податкової політики України на сучасному етапі.
2. Вибір пріоритетів податкової політики.
3. Пріоритети податкової політики зарубіжних країн (на прикладі однієї країни на вибір).

Методичні рекомендації щодо вивчення питань теми

Для вивчення теми здобувачі насамперед мають вирішити наступні завдання: розкрити зміст понять «податкова політика», «податковий механізм»; дослідити: основні напрями податкової політики держави; стратегічні і тактичні цілі податкової політики; рівні податкової політики; завдання податкової політики; фактори впливу на податкову політику; принципи податкової політики. Вирішення здобувачами цих завдань сприятиме ґрунтовному розумінню податкової політики держави.

При вивченні теми здобувачам варто враховувати, що податкова політика визначає сукупність економічних, фінансових і правових заходів держави з формування податкової системи країни з метою забезпечення фінансових потреб держави, окремих соціальних груп суспільства, а також розвитку економіки країни за рахунок перерозподілу фінансових ресурсів. Податкова політика відображає тип, ступінь і мету державного втручання в економіку і змінюється залежно від ситуації та об'єктивних умов, що сформувалися в національній економіці.

При опрацюванні теми здобувачі повинні проаналізувати рівні податкової політики та визначити відповідних суб'єктів, які діють на кожному з рівнів. Окрему увагу здобувачам варто приділити визначенню стратегічних і тактичних цілей, завдань податкової політики, проаналізувати фактори, що визначають напрями податкової політики, визначити інструменти реалізації податкового механізму.

Здобувачі при опрацюванні теми повинні дослідити літературні джерела для розуміння та опрацювання питань податкової політики держави.

Рекомендовані джерела щодо вивчення питань теми

Правові джерела: 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10.

Основна література: [2, с. 52–58; 3, с. 80–103; 4, с. 48–58].

Додаткова література: 1, 6, 7, 9, 14, 15, 20, 26, 34.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 8

Економічна складова податкової політики

Питання для обговорення

1. Податковий чинник державного регулювання економіки.
2. Реалізація регулюючої функції податків.
3. Регулююча податкова політика.
4. Метод податкової політики.
5. Інструменти податкової політики.
6. Політика максимальних та мінімальних податків.
7. Стратегія та тактика регулюючої податкової політики.

Практичні завдання

Теми презентацій

1. Політика максимальних податків: переваги і недоліки, ризики.
2. Політика мінімальних податків: переваги і недоліки, ризики.

Методичні рекомендації щодо вивчення питань теми

Для вивчення теми здобувачі насамперед мають вирішити наступні завдання: дослідити податковий чинник державного регулювання економіки; реалізація регулюючої функції податків; метод податкової політики; інструменти податкової політики; політики максимальних та мінімальних податків; стратегію та тактику регулюючої податкової політики. Вирішення здобувачами цих завдань сприятиме ґрунтовному розумінню економічної складової податкової політики.

При вивченні теми здобувачам варто враховувати, що методи прямого впливу безпосередньо діють на функціонування суб'єктів ринку: нормативно-правові акти, державна підтримка макроекономічних планів та цільових комплексних програм. Методи непрямого регулювання впливають на суб'єкти економічних відносин опосередковано. До таких методів належать: рівень оподаткування та система податкових пільг; регулювання цін, митне регулювання експорту і імпорту. Економічні методи державного регулювання передбачають створення державою матеріальних стимулів для бажаної поведінки суб'єктів господарювання. Для цього використовують державні закупівлі, фінансування програм, субсидії фірмам, ставки податків, облікову ставку, норми амортизації, митні тарифи.

При опрацюванні теми здобувачі повинні проаналізувати напрями регулюючої податкової політики, що передбачає стимулювання розвитку та

захист окремих галузей економіки; створення сприятливих умов розвитку національного виробництва; стимулювання залучення інвестицій до пріоритетних галузей реального сектора економіки країни; стимулювання розвитку суб'єктів малого підприємництва. Здобувачі повинні проаналізувати методи податкової політики, що використовується для практичного вирішення поставленої мети через зменшення або збільшення податкового навантаження на платників податків; регулювання складу податків, об'єктів оподаткування, податкових ставок, способів обчислення податкової бази, порядку і термінів сплати податків; регулювання співвідношення прямого і непрямого оподаткування; введення або скасування податкових пільг, преференцій, вирахувань, знижок та вилучень з податкової бази.

Окрему увагу здобувачам варто приділити дослідженню політики максимальних та мінімальних податків.

Здобувачі при опрацюванні теми повинні дослідити літературні джерела для розуміння та опрацювання питань економічної сутності оподаткування.

Рекомендовані джерела щодо вивчення питань теми

Правові джерела: 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10.

Основна література: [2, с. 59–63; 3, с. 80–103; 4, с. 48–58].

Додаткова література: 1, 7, 9, 14, 15, 20, 26.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 9

Теоретичні основи побудови податкової системи держави

Питання для обговорення

1. Поняття податкової системи та принципи її побудови.
2. Становлення податкової системи України.
3. Податкові відносини: характеристика рівнів та груп.
4. Об'єктивні чинники становлення податкової системи.
5. Суб'єктивні чинники становлення податкової системи.
6. Принципи побудови податкової системи.
7. Загальнодержавні податки і збори: загальна характеристика.
8. Місцеві податки і збори.

Практичні завдання

Завдання 1

Поміркуйте, як визначити функції, які має виконувати держава, щоб вони відповідали інтересам суспільства. Чи відповідають інтересам суспільства державні функції в Україні?

Методичні рекомендації щодо вивчення питань теми

Для вивчення теми здобувачі насамперед мають вирішити наступні завдання: дослідити становлення податкової системи України, об'єктивні та суб'єктивні чинники становлення податкової системи, принципи побудови податкової системи. Вирішення здобувачами цих завдань сприятиме ґрунтовному розумінню основ податкової системи України.

При вивченні теми здобувачам варто враховувати, що податкова система є регламентована нормами фінансового права сукупність податкових відносин, закріплена в законах та інших нормативно-правових актах з питань оподаткування. Податкова система є сукупністю відносин між платниками та державою; на рівні безпосереднього сприйняття форм реалізації зазначених відносин; сукупністю взаємопов'язаних, взаємоузгоджених податків, зборів та інших обов'язкових платежів, побудована на визначених принципах. Обов'язковими передумовами формування податкової системи є перетворення податків на основне постійне джерело доходів держави, наявність різноманітних форм оподаткування; розвиток податкової науки, встановлення єдиного податкового ладу.

При опрацюванні теми здобувачі повинні проаналізувати податкові відносини між органами державної влади та платниками; між органами державної влади та органами місцевого самоврядування; між органами державної законодавчої влади і контролюючими органами; між контролюючими органами і платниками: щодо взаємних прав і обов'язків та механізму їх реалізації..

Окрему увагу здобувачам варто приділити дослідженню об'єктивних та суб'єктивних чинників становлення податкової системи; принципам побудови податкової системи: принцип рівнонапруженості; фіскальної достатності; принципам податкового управління.

При вивченні теми здобувачам варто враховувати, що зміст податкової системи розкривається як сукупність взаємовідносин між платниками та державою щодо вилучення частини створеного продукту для формування централізованого фонду держави, необхідного для виконання покладених на неї функцій; взаємопов'язаних, взаємоузгоджених податків, зборів, інших обов'язкових платежів; взаємовідносин зі встановлення, зміни, скасування

податків та обов'язкових платежів, забезпечення організації їх сплати, організації контролю і відповідальності за порушення податкового законодавства; нормативно-правових актів, що регламентують функціонування податкової системи.

Здобувачі при опрацюванні теми повинні дослідити літературні джерела для розуміння та опрацювання питань економічної сутності оподаткування.

Рекомендовані джерела щодо вивчення питань теми

Правові джерела: 2, 3, 4, 5, 7, 10, 16, 17.

Основна література: [3, с. 50–65; 4, с. 39–47].

Додаткова література: 2, 3, 4, 19, 21, 23, 30.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 10

Податкова культура

Питання для обговорення

1. Поняття податкової культури.
2. Фактори, від яких залежить податкова культура в країні.
3. Рівні та функції податкової культури.
4. Моральні фактори податкової культури.
5. Домінанти податкової культури.

Практичні завдання

Теми для презентацій

1. Поняття справедливості в контексті податкової культури.
2. Домінанти податкової культури в різних країнах світу.
3. Аналіз факторів, від яких залежить податкова культура в країні.

Методичні рекомендації щодо вивчення питань теми

Для вивчення теми здобувачі насамперед мають вирішити наступні завдання: розкрити зміст поняття «податкова культура», дослідити: рівні та функції податкової культури; визначити фактори, від яких залежить податкова культура в країні, домінанти податкової культури. Вирішення здобувачами цих завдань сприятиме ґрунтовному розумінню основ податкової культури.

При вивченні теми здобувачам варто враховувати, що податкова культура є сукупністю цінностей та факторів, що визначають поведінку людей у всіх сферах життя й діяльності, їх ставлення один до одного, до суспільства, до держави і фіску. Податкова культура є сферою поведінкової економіки, згідно з

якою дії залежать від властивостей совісті, волі, розуму і характерів тих, хто приймає рішення на будь-якому рівні; є результатом дії суми морально-етичних та фіскально-адміністративних факторів.

При опрацюванні теми здобувачі повинні проаналізувати фактори, від яких залежить податкова культура; відмінностей та особливостей національного характеру, стану правосвідомості, традицій та звичок населення; репутації урядових установ і державних органів, ступеня дотримання законодавства всіма учасниками податкового процесу, рівня адміністрування податків, своєчасності проведення і завершеності податкових реформ. Культура діючих осіб податкового процесу має два нерозривно пов'язані рівні: ціннісний (морально-етичний), що стосується ступеня відповідальності, характеру і стилю поведінки і роботи всіх учасників податкового процесу; прикладний (функціонально-виконавський), що передбачає готовність громадян платити податки.

Окрему увагу здобувачам варто приділити дослідженню домінант податкової культури. Потрібно враховувати, що моральні зобов'язання перед державою мають відповідати згаданому вище принципу вигоди в оподаткуванні, згідно з яким чим більше вигод і благ одержує платник від держави, тим, по-справедливості, більшу суму податків він має платити.

Здобувачі при опрацюванні теми повинні дослідити відповідні літературні джерела для розуміння та опрацювання питань формування податкової культури.

Рекомендовані джерела щодо вивчення питань теми

Правові джерела: 2, 3.

Основна література: [2, с. 64–68].

Додаткова література: 2, 18, 24, 28.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 11

Податкова служба держави

Питання для обговорення

1. Основні етапи становлення державної податкової служби України.
2. Загальні принципи організації податкової служби.
3. Організація діяльності державної податкової служби України.
4. Структура державної податкової служби України.
5. Основні завдання та функції державної податкової служби України.
6. Організація роботи територіальних підрозділів державної податкової служби України.

7. Основні завдання та функції територіальних підрозділів державної податкової служби України.

Практичні завдання

Завдання 1

Охарактеризувати організацію Державної податкової служби України на рівні однієї із областей (на прикладі області на вибір): охарактеризувати структуру, які структурні підрозділи працюють.

Методичні рекомендації щодо вивчення питань теми

Для вивчення теми здобувачі насамперед мають вирішити наступні завдання: дослідити етапи становлення державної податкової служби України; загальні принципи організації податкової служби; організацію діяльності державної податкової служби України; структуру державної податкової служби України; основні завдання та функції державної податкової служби України; організацію роботи територіальних підрозділів державної податкової служби України.

При вивченні теми здобувачам варто враховувати, що Державна податкова служба України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну податкову політику. Державну податкову службу України очолює Голова, який призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України. Граничну чисельність державних службовців та працівників податкової служби затверджує Кабінет Міністрів України. Структуру апарату ДПС затверджує її Голова за погодженням з Міністром фінансів.

При опрацюванні теми здобувачі повинні проаналізувати основні завдання Державної податкової служби, опрацювати Постанову Кабінету міністрів України від 6 березня 2019 р. № 227. Варто врахувати, що з-поміж основних завдань Державної податкової служби виділяють: реалізацію державної податкової політики, контроль за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків, зборів, платежів; розробку проектів законів України, проектів актів Президента України, Кабінету Міністрів України, проектів наказів Міністерства фінансів України та пропозиції щодо інших нормативно-правових актів з питань оподаткування; організація роботи апарату ДПС, її територіальних органів; надання територіальним органам ДПС методичної і практичної допомоги в організації їх роботи; видання наказів організаційно-розпорядчого характеру.

Окрему увагу здобувачам варто приділити дослідженню організації роботи територіальних підрозділів державної податкової служби України. Варто врахувати, що з-поміж основних завдань територіальних підрозділів податкової служби виділяють: здійснення реєстрації та ведення обліку платників податків; здійснення контролю своєчасності подання платниками податків передбаченої законом звітності; здійснення контролю за дотриманням вимог податкового законодавства.

Здобувачі при опрацюванні теми повинні дослідити відповідні літературні джерела для розуміння та опрацювання питань організації податкової служби.

Рекомендовані джерела щодо вивчення питань теми

Правові джерела: 2, 3, 11, 12, 13, 15, 18.

Основна література: [3, с. 57–65; 4, с. 68–73].

Додаткова література: 4, 5, 8, 27, 36.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 12

Історичні засади становлення мита

Питання для обговорення

1. Поняття митної справи та економічна основа зародження митних стосунків.
2. Торговельна та митна політика античних часів.
3. Загальна характеристика митної справи за часів Київської Русі.
4. Розвиток митного оподаткування в епоху феодалізму та в період класичного капіталістичного періоду.
5. Митна справа в ХХ сторіччі.
6. Основні засади митної справи в Україні.
7. Митні відносини: загальна характеристика.
8. Елементи митної справи. Принципи митної справи.

Практичні завдання

Теми для презентацій

1. Митна політика античних часів.
2. Митна справа за часів Київської Русі.
3. Розвиток митного оподаткування в епоху феодалізму.
4. Генезис митної справи в Україні.

Методичні рекомендації щодо вивчення питань теми

Для вивчення теми здобувачі насамперед мають вирішити наступні завдання: розкрити зміст понять «митна справа», «митні відносини» дослідити: поняття митної справи та економічну основу зародження митних стосунків; торговельну та митну політику античних часів; загальну характеристику митної справи за часів Київської Русі; розвиток митної справи в епоху феодалізму та в період класичного капіталістичного періоду; митну справу в ХХ сторіччі; основні засади митної справи в Україні; митні відносини; елементи та принципи митної справи.

При вивченні теми здобувачам варто враховувати, що мито є однією з ранніх форм оподаткування. Вперше на території України митні порядки існували в містах Причорномор'я (Античний період), а також вони згадуються у перших міжнародних угодах, зокрема в договорах Київської Русі з Візантією. На Русі митом вважалися збори, данина, плата за судочинство, штрафи, торгові податки, плата за проїзд через застави. У різні періоди історії нашої держави різними державними діячами перед митницею ставилися різні, часто протилежні завдання: фіскальні, протекціоністські. При цьому значущість митної політики для зовнішньої торгівлі також змінювалася. Чинниками і умовами, що визначають різні цілі митної політики, були зовнішні і внутрішні політичні, військові, економічні, соціальні та інші умови життя держави.

При опрацюванні теми здобувачі повинні проаналізувати організацію митної справи за часів УНР та радянської доби, зважаючи на те, що за радянської доби домінуючими залишались адміністративно-командні методи управління економікою, зовнішньоекономічною діяльністю і митною справою. Україн обмежений набір засобів митного регулювання став серйозною перешкодою при формуванні нових зовнішньоекономічних відносин і зв'язків із зарубіжними контрагентами.

Окрему увагу здобувачам варто приділити дослідженню становлення та розвитку митної системи України, складових митної справи, визначити суб'єктів митних відносин та їх повноваження..

Здобувачі при опрацюванні теми повинні дослідити відповідні нормативно-правові акти та літературні джерела для розуміння та опрацювання питань організації митної справи.

Рекомендовані джерела щодо вивчення питань теми

Правові джерела: 2, 3, 5, 13.

Основна література: [1, с. 6–22, с. 23–32].

Додаткова література: 1, 10, 17, 31, 33, 35.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 13
Контрольна робота за Змістовим модулем 2

Приклади тестових завдань

1. Стадія формування податкової політики передбачає*

- а) прийняття рішення про зміну стратегії податкової політики
- б) вибір стратегії податкової політики
- в) оцінка ефективності податкової політики

2. Принцип оподаткування, який передбачає, що зміни не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду

- а) фіскальної достатності
- б) соціальної справедливості
- в) відповідальності
- г) економічної ефективності
- д) стабільності

3. Суб'єкти податкової політики на макрорівні*

- а) Верховна рада
- б) департамент фінансів обласної державної адміністрації
- в) сільська рада
- г) територіальний підрозділ ДПС
- д) Міністерство фінансів

4. За формою оподаткування податки можуть бути*

- а) на доходи і на споживання
- б) загальнодержавні і місцеві
- в) прямі і непрямі
- г) загальні і цільові

5. Суб'єкти податкової політики на місцевому рівні*

- а) Верховна рада
- б) департамент фінансів обласної державної адміністрації
- в) сільська рада
- г) територіальний підрозділ ДПС
- д) відділ фінансів селищної ради

6. Принцип оподаткування, який передбачає установаження податків та зборів відповідно до платоспроможності платників податків це принцип

- а) фіскальної достатності
- б) соціальної справедливості
- в) відповідальності
- г) економічної ефективності
- д) стабільності

7. Функція податків, яка реалізується через формування доходної частини бюджету, доходів держави для задоволення потреб суспільства

- а) регулююча
- б) розподільча
- в) фіскальна
- г) соціальна

8. Податкові декларації подаються за базовий звітний період, що дорівнює календарному кварталу

- а) протягом 30 календарних днів, що настають за останнім м днем звітного кварталу
- б) протягом 40 календарних днів, що настають за останнім днем звітного кварталу
- в) протягом 50 календарних днів, що настають за останнім днем звітного кварталу

9. Спеціальний податково-звітний документ, в якому розраховується сума податку до сплати називається

- а) податкова декларація
- б) податкова накладна
- в) податкова книга

10. За американської фінансової моделі рівень оподаткування

- а) низький
- б) помірний
- в) високий

11. Основними інструментами податкової політики є

- а) об'єкти оподаткування;
- б) види податків;
- в) податкові ставки;
- г) податкові періоди

12. Негативні наслідки політики максимальних податків

- а) скорочення фінансових ресурсів платників податків
- б) скорочення податкових надходжень до бюджету
- в) недофінансування соціальних програм, освіти, охорони здоров'я
- г) зростання тіньової економіки

13. Негативні наслідки політики мінімальних податків

- а) скорочення фінансових ресурсів платників податків
- б) скорочення податкових надходжень до бюджету
- в) недофінансування соціальних програм, освіти, охорони здоров'я
- г) зростання тіньової економіки

14. До об'єктивних чинників податкової системи належать

- а) вплив відносин власності
- б) вплив суспільних інтересів
- в) вплив суспільної форми виробництва
- г) вплив індивідуальних інтересів членів суспільства

15. До методів прямого впливу належать

- а) нормативно-правові акти
- б) процентні ставки за кредит
- в) державні замовлення
- г) система податкових пільг
- д) рівень оподаткування

16. Ціль податкової політики, що передбачає згладжування нерівностей в різних рівнях доходів різних груп населення

- а) соціальна
- б) екологічна
- в) фіскальна
- г) економічна

17. Центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну податкову політику

- а) Міністерство фінансів України
- б) Державна казначейська служба України
- в) Державна податкова служба України
- г) Міністерство економіки України

18. За скандинавської фінансової моделі рівень оподаткування

- а) низький
- б) помірний
- в) високий

19. Економічна обґрунтованість податків передбачає

- а) недоцільність і неможливість перекидання податкового тягаря на незаможні верстви населення
- б) недоцільність надмірного перерозподілу національного доходу через податковий механізм
- в) розміри податків повинні встановлюватися на основі показників розвитку економіки країни та її фінансового стану
- г) забезпечення мобілізації грошових надходжень для виконання дохідної частини бюджетів

20. Видами податкової політики за масштабністю і тривалістю цілей та завдань є:

- а) пропорційна, прогресивна, регресивна;

- б) стратегічна, тактична;
- в) загальнодержавна, місцева;
- г) політика високого рівня оподаткування;
- д) політика низького рівня оподаткування.

3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Методичні рекомендації щодо підготовки презентації

Презентація – це особливий документ із мультимедійним вмістом, демонстрація якого керується користувачем. Презентація складається з певної послідовності слайдів. Для створення презентацій здобувачі можуть використовувати загальнодоступні програми: Microsoft Powerpoint, Canva, Google Slides тощо.

Презентація повинна містити творче осмислення обраної теми. Презентація застосовується в навчальному процесі як спосіб оцінювання не тільки знань здобувача, а ще і його вміння опрацьовувати та аналізувати джерела інформації. Виконання здобувачем презентацій стимулює творчі здібності та дозволяє повністю розкрити його потенціал до самостійної роботи,

Вимоги до презентації:

- здобувач самостійно обирає тему презентації серед запропонованих викладачем тем, які містяться після плану кожного практичного заняття;
- дизайн презентації має бути простим та лаконічним;
- не варто заповнювати слайд великою кількістю інформації;
- завершувати презентацію слід коротким резюме, що містить її основні положення, важливі дані, які прозвучали в доповіді, тощо;
- презентації має бути виконана українською мовою;
- обсяг презентації повинен бути таким, щоб повністю розкрити суть тематики та містити всі необхідні структурні елементи. Рекомендовано 7–12 слайдів.

Представлення презентації проходить на практичному занятті. Час виступу 5–7 хвилин.

Оцінювання захисту проводиться згідно з наведеною нижче методикою оцінювання. Перевіряється володіння матеріалом, викладеним в презентації, та загальне розуміння за тематикою презентації. Підготовлену презентацію здобувачі завантажують на відповідний Google диск.

Методичні рекомендації щодо підготовки повідомлень

Повідомлення готуються здобувачами для закріплення і розширення літературних і практичних знань з дисципліни «Теорія податків та мита». Такі завдання дозволяють здобувачам опанувати практичні навички для вирішення конкретних практичних завдань, розвитку навичок самостійної роботи; здаються на практичних заняттях відповідно до графіку вивчення дисципліни.

Методичні рекомендації щодо підготовки письмових завдань

Для підготовки практичного завдання необхідно визначити, яких нормативно-правових актів необхідно дотримуватись, визначити відповідну навчально-методичну літературу. Відповіді на поставлені в завданні питання повинні бути повними, обґрунтованими, з посиланням на конкретні правові та інформаційні джерела.

Приклад виконання завдання. Складіть порівняльну таблицю, використовуючи лекційний матеріал та запропоновані інформаційні джерела до заняття.

Назва теорії	Період	Основоположники	Сутність теорії
Теорія податку як страхової премії	2-я половина XIX ст.	Дж. Мак-Куххол, А. Тьєр	Податки розглядаються в якості платежу на випадок виникнення будь-якого ризику
Класична теорія	2-я половина XVIII – 1-я половина XIX ст.	А. Сміт, Д. Рікардо	Податки – один з видів державних доходів, які повинні покривати витрати на утримання уряду
Кїнсіанська теорія	1-я половина XX в.	Дж. Кейнс	Податки є головним важелем регулювання економіки і виступають одним із її складових розвитку

Методичні рекомендації щодо проведення тестування за Змістовим модулем

На тестування за змістовним модулем пропонується 20 тестів закритої форми. Завдання здобувача – вибрати вірний варіант відповіді, використовуючи знання, отримані під час вивчення тем навчальної дисципліни.

4. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Історія виникнення та розвитку податків.
2. Економічні передумови виникнення і розвитку податків.
3. Розвиток оподаткування в епоху феодалізму.
4. Розвиток оподаткування в класичний капіталістичний період.
5. Сучасний період розвитку оподаткування.
6. Податки у Київській Русі.
7. Оподаткування в Україні за часів Великого князівства Литовського.
8. Податки за часів Речі Посполитої.
9. Податкова система за часів Запорізької Січі.
10. Податкова система XVIII - XIX сторіч.
11. Система оподаткування в XX сторіччі.
12. Етапи становлення податкової системи України.
13. Основні риси класичної теорії оподаткування.
14. Кейнсіанська теорія оподаткування.
15. Неокласична теорія оподаткування.
16. Теорія економіки пропозиції.
17. Теорія монетаризму.
18. Некейнсіанська теорія оподаткування.
19. Соціально-економічна сутність податків.
20. Сутність, поняття і визначення податку.
21. Поняття податку, платежу, збору: сутність, спільне та відмінне.
22. Функції податків.
23. Принципи оподаткування.
24. Класифікація податків.
25. Роль податків у фіскальній політиці держави.
26. Обов'язкові елементи оподаткування.
27. Структура податку.
28. Ставки податків: види та їх характеристика.
29. Терміни та порядок сплати податку.
30. Поняття податкової системи та принципи її побудови.
31. Становлення податкової системи України.
32. Устрій податкової системи України.
33. Характеристика моделей державного регулювання економіки в контексті податкового навантаження.
34. Об'єктивні та суб'єктивні чинники становлення податкової системи.
35. Принципи побудови податкової системи: загальна характеристика.
36. Загальнодержавні податки і збори: характеристика.

37. Місцеві податки і збори: характеристика.
38. Суть і значення податкової політики держави.
39. Основні напрями податкової політики держави.
40. Стратегічні і тактичні цілі податкової політики.
41. Фактори впливу на податкову політику.
42. Стадії податкової політики.
43. Методи та інструменти податкової політики.
44. Податкова реформа держави.
45. Податкові пільги.
46. Необхідність державного втручання в економічні процеси.
47. Податковий чинник державного регулювання економіки.
48. Політика максимальних та мінімальних податків: переваги та недоліки.
49. Податкові відносини: характеристика рівнів та груп.
50. Податкова культура: сутність та фактори впливу.
51. Рівні та функції податкової культури.
52. Основні етапи становлення державної податкової служби України.
53. Загальні принципи організації податкової служби.
54. Структура органів податкової служби.
55. Завдання та функції органів податкової служби.
56. Поняття митної справи та економічна основа зародження митних стосунків.
57. Торговельна та митна політика античних часів.
58. Загальна характеристика митної справи за часів Київської Русі.
59. Розвиток митного оподаткування в епоху феодалізму.
60. Розвиток митного оподаткування в період класичного капіталістичного періоду.
61. Становлення митної справи суверенної України.
62. Етапи розвитку організації митної системи України.
63. Організаційна складова митної системи України.
64. Функції митної політики.
65. Форми реалізації та заходи регулювання митної політики держави.
66. Стратегічні і тактичні цілі митної політики.
67. Основні напрями митної політики держави.
68. Структура органів митної служби.
69. Митні відносини.
70. Завдання та функції органів митної служби.

5. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ТА РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Вид роботи	Кількість балів
Поточний контроль	
- Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті, участь здобувачів в обговоренні проблемних питань	від 0 до 2
- Підготовка повідомлень за однією із запропонованих тем: доповідь та демонстрація презентації	від 0 до 3
- Розв'язання практичних задач, ситуаційних вправ, виконання письмових завдань	від 0 до 3
Періодичний контроль	
- Контрольна робота за змістовними модулями	Від 0 до 9,5

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів

Вид роботи	Бали	Критерії оцінювання
Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті, участь здобувачів в обговоренні проблемних питань	0 балів	Здобувач не бере участь у практичному занятті, є лише спостерігачем; ніколи не виступає і не задає питання, незацікавлений у вивченні матеріалу; дає неправильні відповіді на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел
	1 бал	Здобувач іноді бере участь в практичному занятті; частково виступає і задає питання; допускає помилки під час відповідей на запитання; показує фрагментарні знання понятійного апарату і літературних джерел
	2 бали	Здобувач бере активну участь у практичному занятті; демонструє глибокі знання, дає повні та детальні відповіді на запитання; бере активну участь у обговоренні проблемних питань, користується додатковою навчально-методичною та науковою літературою; вміє сформулювати власне ставлення до певної проблеми; висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади; здатний публічно представити матеріал; вміє знаходити найбільш адекватні форми розв'язання суперечностей
Підготовка повідомлень за однією із запропонованих тем: доповідь та демонстрація презентації	0 балів	Не зараховуються повідомлення (доповіді) та презентації, які виконані не самостійно або запозичені з мережі Інтернет
	1 бал	Доповідь та презентація виконані самостійно, проте не опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз дано описово, змістовий матеріал представлений схематично, у висновку сформульовані загальні висновки (або вони взагалі відсутні), тема не розкрита, робота не відповідає вимогам
	2 бали	Доповідь та презентація виконані самостійно, оформлення відповідає вимогам із незначними порушеннями, опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз містить неточності, але усно здобувач пояснює матеріал впевнено і за допомогою викладача виправляється, змістовий матеріал представлений

		добре, у висновку сформульовані загальні висновки, тема загалом розкрита із незначними прогалинами, інформація у презентації подана з посиланням на джерела, однак вони оформлені із помилками
	3 бали	Доповідь та презентація виконані самостійно, оформлення відповідає вимогам, актуальність теми розкрита із зазначенням невіршених раніше аспектів, теоретичний аналіз самостійний, здобувач вільно презентує матеріал; зміст презентації не перевантажений слайдами з текстовим матеріалом; у висновку сформульовані самостійні судження, підкріплені фактичними доказами та розрахунками, інформація на слайдах подана переважно схематично із використанням самостійно розроблених малюнків, графіків
Розв'язання практичних задач, ситуаційних вправ, виконання письмових завдань	0 балів	Здобувач практичну задачу, ситуаційну вправу, проблемну ситуацію не виконав
	1 бал	Здобувач виконав практичну задачу, розв'язав ситуаційну вправу, проблемну ситуацію, але демонструє фрагментарні знання предмету вивчення і дослідження, має ускладнення щодо виділення суттєвих його ознак, виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків; використано обмежену кількість джерел
	2 бали	Здобувач виконав практичну задачу, розв'язав ситуаційну вправу, проблемну ситуацію, обґрунтовує обрані методи та інструменти дослідження, представляє основні теоретичні поняття для аналізу практичного матеріалу; в аналітичній / розрахунковій частині надає достатній аналіз проблеми, її всебічне висвітлення, формулює і висновки, використовує рекомендовану літературу, демонструє знання змісту відповідних нормативно-правових актів
	3 бали	Здобувач виконав практичну задачу, розв'язав ситуаційну вправу, проблемну ситуацію, у повній мірі демонструє володіння навичками наукового дослідження; виявляє самостійність у підборі, аналізі та узагальненні відповідної статистичної та аналітичної інформації; із розглянутої проблеми робить чіткі вірні висновки. Здобувач виконує задачу, розв'язує ситуаційну вправу, проблемну ситуацію з творчим підходом, використовуючи нешаблонні фрази, демонструє розгорнуте, цікаве бачення, яке відрізняється власними роздумами, висновками; окрім рекомендованої літератури використовує додаткову, демонструє знання змісту відповідних нормативно-правових актів
Контрольна робота за змістовними модулями у формі тестування	0 балів	Відповідь на запитання неправильна
	0,5 балів	Відповідь на запитання правильна

Іспит	0–2	Здобувач не знає відповіді на питання, зазначені в білеті, не володіє навчальним матеріалом. Здобувач вищої освіти не зміг виконати практичне завдання
	3–5 балів	Здобувач неправильно розкриває сутність питань, зазначених в білеті, допускає суттєві змістовні помилки, володіє навчальним матеріалом поверхнево й фрагментарно, не вміє сформулювати свою думку та викласти її в логічній послідовності, робити узагальнення та висновки
	6–8 балів	Здобувач не повною мірою розуміє сутність питань, зазначених у білеті, наявні недоліки у розкритті змісту понять, категорій, закономірностей, назв та змісту нормативно-правових актів. Здобувач надає нечіткі характеристики відповідних явищ, викладає свої думки з істотним порушенням логіки подання матеріалу
	9–11 балів	Здобувач володіє навчальним матеріалом на рівні відтворення або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків. Здобувач знає основні поняття в межах питань, зазначених у білеті, але має ускладнення під час виділення суттєвих ознак та під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків та формулювання висновків
	12–14 балів	Здобувач виявляє загалом високий рівень знань щодо питань, зазначених у білеті, на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом, але не вміє самостійно аналізувати деякі аспекти, неповністю переконливо аргументувати свої відповіді, допускає незначні неточності
	15–17 балів	Здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом щодо питань, зазначених у білеті, обґрунтовано його викладає, самостійно аналізує, узагальнює і систематизує навчальну інформацію. Здобувач вищої освіти при відповіді на питання виявив повне знання програмного матеріалу, правильно виконав поставлене завдання, показав володіння практичними навичками, але припустив окремі несуттєві помилки
	18–20 балів	Здобувач у повному обсязі, вільно, розгорнуто, обґрунтовано та аргументовано надає відповіді на всі питання, зазначені в білеті. Здобувач вищої освіти при відповіді на питання продемонстрував всебічні, систематизовані, глибокі знання програмного матеріалу, знання, передбачені на рівні творчого використання, робить самостійні висновки, вміє виявляти причинно-наслідкові зв'язки

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточний контроль											Підсумковий контроль (екзамен)	Сума балів
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11		
5	5	8	5	5	8	5	5	5	5	5	від 0 до 20 балів	100 балів
Контрольне тестування за Змістовим модулем 1: Мах 9,5 балів					Контрольне тестування за Змістовим модулем 2: Мах 9,5 балів							
Разом: від 0 до 80 балів												

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За 100-бальною шкалою	Оцінка ECTS	За національною шкалою
		для іспиту
90–100	A	відмінно
85–89	B	добре
75–84	C	
70–74	D	
60–69	E	задовільно
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Підсумковий контроль: іспит

Політика щодо дедлайнів та перескладання: роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (-10 %). Обов'язкова присутність здобувачів на підсумковому контролі. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин.

Політика щодо академічної доброчесності: регламентується Кодексом академічної доброчесності учасників освітнього процесу Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (наказ № 83-02 від 01.07.2020 р.).

Політика щодо відвідування: відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин в окремих випадках за погодженням з деканатом і керівником курсу навчання може відбуватися дистанційно. У випадку відсутності здобувача на лекції або практичному занятті він зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття через опитування в поза аудиторний час (час консультацій викладача).

Невідпрацьовані заняття вважаються незданими і за них не нараховується оцінка в балах. У підсумку, оцінені за 100-бальною системою, знання здобувача відображаються у заліково-екзаменаційній відомості та заліковій книжці.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ

Правові джерела

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 08 лип. 2010 р. № 2456-VI : ред.. від 01.01.2020 / Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Про Державний бюджет України на 2025 рік: Закон України 19 листопада 2024 року № 4059-IX URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text>
5. Про Митний тариф : Закон України № 584-VII від 19.07.2013 р. // Голос України. – 2013. – № 197. – С. 1–28.
6. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
7. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану: Закон України від 24 березня 2022 року №2142-IX. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>
8. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану: Закон України № 2173-IX від 01.04.2022 року.
9. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період воєнного стану (2022). Закон України. № 2120 від 15.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>
10. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану. Закон України № 3219-IX. від 30.06.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-IX#Text>
11. Про утворення Державної фіскальної служби: Постанова Кабінету міністрів України від 21.05.2014 р. № 160 // Урядовий кур'єр. – № 101. – від 6 червня 2014 р.
12. Про створення інспекцій по роботі з великими платниками податків : Наказ Державної податкової адміністрації України № 226 від 28.04.2000 р. // Офіційний вісник України. – 2000. – № 21. – С. 124–128.

13. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України [Електронний ресурс]: постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 227: зі змінами внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 25.09.2019 № 846 / платформа ІПС ЛІГА:ЗАКОН /
URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/TM062247?_ga=2.163887487.1138296535.1579726451-1099752075.1579114934
14. Про доступ до публічної інформації: Закон України: від 01.05.2015 № 2939-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
15. Про затвердження Порядку обліку платників податків і зборів : Наказ Міністерства фінансів України № 1588 від 9.12.2011 р. // Офіційний вісник України. – 2012. – № 1. – С. 870–876.
16. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 р. № 2464-VI.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>.
17. Про утворення територіальних органів Державної митної служби. Постанова КМУ № 858 від 2 жовтня 2019 р. [Електронний ресурс] –
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-2019-%D0%BF#Text>
18. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України: Постанова Кабінету Міністрів України: від 20.08.2014 № 375 [Електронний ресурс]. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF>

Основна література

1. Герчаківський С. Д. Митна справа: навчальний посібник. – Тернопіль: Видавництво «Економічна думка», 2020. – 290 с.
2. Макурін А. А. Теорія оподаткування : навч. посіб. / А. А. Макурін; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». Дніпро: НТУ «ДП», 2018. 75 с. <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/09/Teoriia-opodatкування-navch.-posibnyk.docx>
3. Податкова система: навч. посібник / [Волохова І. С., Дубовик О. Ю., Слатвінська М. О. та ін.]; за заг. ред. І. С. Волохової, О. Ю. Дубовик. Харків: Видавництво «Діса плюс», 2019. 402 с.
<https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/09/Podatкова-systema-navchal-nyu-posibnyk.pdf>
4. Томнюк Т. Л. Податкова система: навчальний посібник. Чернівці: ЧТЕІ ДТЕУ, 2022. 324 с.
http://chtei-knteu.cv.ua/ua/content/download/nayka/monography/tomnjuk_2022.pdf

Додаткова література

1. Біленко О. В., Савченко С. О. Трансформація механізму податкової політики в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. Випуск 46. 2022. С. 1–9. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-19>
2. Богатирьова Є. М. Генезис податкових реформ в Україні. Економічний простір: збірник наукових праць. Дніпропетровськ: ПДАБА. 2017. № 118. – С. 126–142.
3. Богма О. С., Савченко В. І. Обґрунтування шляхів оптимізації податкової системи в Україні. Бізнесінформ. 2020. № 3. С. 299–305.
URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-3-299-305>
4. Варналій З. С., Кіслова А. О. Реформування податкової системи як чинник забезпечення фінансової безпеки України. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2021. № 12(56). С. 14–22.
URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16436248857327.pdf>
5. Глушко А. Д., Пиріг Я. М. Податкова реформа в Україні: виклики та перспективні напрями реалізації. Донецький Національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця. 2023. С. 180–183.
URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/12651>
6. Горин В. П. Податкова політика України в умовах воєнного часу: реалії, безпекові виклики та перспективи подолання [Електронний ресурс] / В. П. Горин, П. В. Була, В. С. Чорноус // Інвестиції: практика та досвід. – 2024. – № 18. – С. 23–31.
7. Гривківська О. В. Податкова політика України [Електронний ресурс] / О. В. Гривківська, І. О. Крюкова, Н. В. Поліщук // Економіка і управління. – 2020. – № 1. – С. 13–18.
8. Денисова А. В. Методи діяльності Державної податкової служби України [Електронний ресурс] / А. В. Денисова, Н. С. Слаблюк // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Юридичні науки. – 2019. – Т. 30(69), № 6. – С. 66–70. –
URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_law_2019_30\(69\)_6_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_law_2019_30(69)_6_15)
9. Канєва Т. В. Податкова політика як інструмент забезпечення соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць [Електронний ресурс] / Т. В. Канєва, М. О. Рубан // Інвестиції: практика та досвід. – 2020. – № 17–18. – С. 49–56. –
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2020_17-18_10
10. Квеліашвілі І. М. Принципи як концептуальна основа державного управління митною справою. Державне управління та місцеве самоврядування. 2019. № 2 (41). С. 6–14

11. Крупей Н. С. Економічна сутність податків та їх функції [Електронний ресурс] / Н. С. Крупей // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер. : Економіка. – 2012. – Вип. 19. – С. 36–40. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2012_19_10
12. Крисоватий А. І. Фінансові школи та логос теорії оподаткування // Світ фінансів. Випуск 3–4 (4–5) – 2005. – С. 53–68. – URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/26005/1/Крисоватий%20А..pdf>
13. Крисоватий А. І. Новації та напрями вдосконалення податкового законодавства України в умовах воєнного стану [Електронний ресурс] / А. І. Крисоватий, В. А. Валігура // Фінанси України. – 2022. – № 6. – С. 33–53. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2022_6_4
14. Лоскоріх Г. Л. Бюджетно-податкова політика в контексті сталого економічного розвитку [Електронний ресурс] / Г. Л. Лоскоріх, К. А. Сочка, О. Ф. Перчі. // Ефективна економіка. – 2024. – № 7. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2024_7_72
15. Лоїк А. В., Ткачик Л. П. Ефективність податкової політики в Україні: регулюючий та фіскальний аспекти. Галицький економічний вісник. 2022. № 4 (77). С. 82–93. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.04
16. Макарук О. В. Сутність, функції, елементи податків і принципи оподаткування в Україні [Електронний ресурс] / О. В. Макарук. // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2019. – № 1. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2019_1_9
17. Марченко О. І. Мито як інструмент зовнішньоекономічної діяльності та його роль в митній політиці України [Електронний ресурс] / О. І. Марченко, А. С. Моргуненко // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". – 2018. – № 22(2). – С. 35–38. – URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2018_22\(2\)_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2018_22(2)_9)
18. Мельник Л. О. Податкова культура: зарубіжний досвід [Електронний ресурс] / Л. О. Мельник // Вісник Херсонського національного технічного університету. – 2022. – № 4. – С. 194–200. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtu_2022_4_30
19. Мірошніченко О. В., Монастирук М. В. Перспективи розвитку спрощеної системи оподаткування в умовах невизначеності. Вісник СумДУ. Серія «Економіка». 2022. № 4. С. 312–319. URL: [10.21272/1817-9215.2022.4-34](https://doi.org/10.21272/1817-9215.2022.4-34)
20. Осадчук С. В. Пріоритети сучасної податкової політики України/ Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. за міжнар. участю. 8 жов. 2021 р. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2021. С. 151–152

21. Осадчук С. В. Роль місцевих податків і зборів в доходах місцевих бюджетів// Сучасний рух науки: тези доп. X міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 2-3 квітня 2020 р. – Дніпро, 2020. – Т.2. – С. 142–144
22. Палюх А. Д. Правовий механізм податку та його елементи [Електронний ресурс] / А. Д. Палюх // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука" . – 2023. – № 19. – С. 72–76. – URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2023_19_17
23. Поліщук Я. В. Елементи податку і збору та місце ставки в їх системі [Електронний ресурс] / Я. В. Поліщук // Право і суспільство. – 2017. – № 6(2). – С. 131–138. – URL:[http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2017_6\(2\)_24i](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2017_6(2)_24i)
24. Прокопенко І. А. Податкова культура та її вплив на підвищення рівня податкових надходжень [Електронний ресурс] / І. А. Прокопенко // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Економічні науки. – 2023. – № 4(1). – С. 222–226. – URL:[http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2023_4\(1\)__31](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2023_4(1)__31)
25. Руднік Т. О., Замасло О. Т. Міжнародний досвід організації справляння податків. Актуальні проблеми економіки, фінансів, управління та права в XXI 71 столітті. Кременчук: ЦФЕНД. 2023. С. 33–35. URL: <http://www.economics.in.ua/2022/12/25-2022.html>
26. Рубан М. О. Податкова політика як інструмент регулювання економічного розвитку [Електронний ресурс] / М. О. Рубан // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2017. – Вип. 13(2). – С. 105–109. – URL:[http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_13\(2\)_24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_13(2)_24)
27. Слаблюк Н. С. Державна податкова служба України: трансформація від радянських часів до сьогодення [Електронний ресурс] / Н. С. Слаблюк // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. – 2019. – Вип. 41(1). – С. 101–106. – URL:[http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2019_41\(1\)__26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2019_41(1)__26)
28. Синчак В. П. Податкова культура суспільства як чинник економічної компоненти національної безпеки [Електронний ресурс] / В. П. Синчак // Університетські наукові записки. – 2017. – № 2. – С. 218–230.
29. Соколовська А. М. Ставки бюджетоутворюючих податків в Україні: чи доцільне радикальне зниження? [Електронний ресурс] / А. М. Соколовська // Економіка і прогнозування. – 2023. – № 2. – С. 66–91. – URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/econprog_2023_2_6
30. Становлення та розвиток податкової системи України [Текст] : монографія / М. Г. Волощук, І. І. Матьола, Т. О. Карабін, О. В. Білаш. – Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2021. – 172 с.

31. Тришак Л. С. Історичні аспекти генезису податкової системи України [Електронний ресурс] / Л. С. Тришак. // Ефективна економіка. – 2015. – № 2. – URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_2_33
32. Фрадинський О. А, Машко А. І. Становлення оподаткування в країнах стародавнього світу // Наука молода № 15–16, 2011 р. с. 244–247
33. Шевчук Ж. А. Історія податків як історія цивілізацій (нарис з історії економіки) [Електронний ресурс] / Ж. А. Шевчук // Вісник КПНУ імені Івана Огієнка. Економічні науки. – 2008. – Вип. 1. – С. 48–50. – URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkpnuen_2008_1_21
34. Ярема Я. Р. Податкова політика в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / Я. Р. Ярема, А. М. Гринда // Молодий вчений. – 2019. – № 4(2). – С. 547–550.
35. Ясеновська Т. Б. Історія становлення оподаткування в Україні: ретроспективна періодизація та національні досягнення [Електронний ресурс]. – URL:<https://eprints.oa.edu.ua/6945/1/16.pdf>
36. Янушевич Я. В. Головні управління Державної податкової служби України у структурі інституційного механізму забезпечення сфери оподаткування [Електронний ресурс] / Я. В. Янушевич // Юридичний бюлетень. – 2020. – Вип. 16. – С. 326–333. – URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/ub_2020_16_44

Інформаційні ресурси

1. Офіційний портал Верховної Ради України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rada.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
3. Офіційний сайт Державної податкової служби України– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tax.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Державної митної служби України– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://customs.gov.ua/>
5. Вісник. Офіційно про податки. Офіційне видання Державної фіскальної служби України. – [Електронний ресурс]. – URL:<http://www.visnuk.com.ua>

ГЛОСАРІЙ

Акцизний податок – непрямий податок на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених Податковим кодексом України як підакцизні, що включається до ціни таких товарів (продукції).

Загальнодержавні податки – податки, які встановлюються органами законодавчої влади і є обов'язковими для справляння на всій території держави.

Збір – платіж юридичних і фізичних осіб, який має певне цільове призначення.

Звітний (податковий) період – період, за який платник податку зобов'язаний проводити розрахунки податку та сплачувати його до бюджету.

Земельний податок – законодавчо урегульований обов'язковий платіж, що справляється з юридичних та фізичних осіб за використання земельних ділянок.

Митні органи – спеціально уповноважені органи виконавчої влади у галузі митної справи, на які відповідно до Митного кодексу України та інших законів України покладено безпосереднє здійснення митної справи.

Мито – податок на споживання, який встановлюється на товари, що імпортуються, експортуються або проходять транзитом через митну територію країни.

Місцеві податки – податки, що встановлені відповідно до переліку і в межах граничних розмірів ставок, визначених Податковим Кодексом, рішеннями сільських, селищних, міських рад у межах їх повноважень і є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад.

Плата – платіж до бюджету за надання певних прав та послуг – передбачає певну еквівалентність відносин платника з державою.

Плата за землю – обов'язковий платіж у складі податку на майно, що справляється у формі земельного податку або орендної плати за земельні ділянки державної і комунальної власності.

Платники податків – фізичні особи (резиденти і нерезиденти України), юридичні особи (резиденти і нерезиденти України) та їх відокремлені підрозділи, які мають, одержують (передають) об'єкти оподаткування або провадять діяльність (операції), що є об'єктом оподаткування згідно з Податковим кодексом України або податковими законами, і на яких покладено обов'язок із сплати податків та зборів.

Податок – обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету або на єдиний рахунок, що справляється з платників податку.

Податковий борг – сума узгодженого грошового зобов'язання (з урахуванням штрафних санкцій за їх наявності), але не сплаченого платником податків у встановлений Податковим кодексом України строк, а також пеня, нарахована на суму такого грошового зобов'язання.

Податкове законодавство – сукупність нормативно-правових актів, що регулюють відносини, пов'язані із встановленням та скасуванням податків, зборів, обов'язкових платежів, а також відносини, що виникають у процесі їх сплати, здійснення податкового контролю та притягнення до відповідальності за вчинення правопорушень у сфері оподаткування.

Податкове зобов'язання – сума коштів, яку платник податків, у тому числі податковий агент, повинен сплатити до відповідного бюджету як податок або збір на підставі, в порядку та строки, визначені податковим законодавством.

Податкове регулювання – вплив на соціально-економічний розвиток суспільства, на інтереси і діяльність юридичних і фізичних осіб.

Податкові пільги – повне або часткове звільнення від податків суб'єкта згідно з чинним законодавством.

Податок на додану вартість (ПДВ) – це загальнодержавний непрямий податок, який входить в ціну товарів (робіт, послуг) та сплачується покупцем, але його облік та перерахування до державного бюджету здійснює продавець (податковий агент).

Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) – загальнодержавний податок, що стягується з доходів фізичних осіб (громадян-резидентів) і нерезидентів, які отримують доходи з джерел їх походження в Україні (та за її межами для резидентів).

Податок на прибуток – загальнодержавний податок, форма прибуткового оподаткування підприємств, за якою об'єктом оподаткування виступає прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування фінансового результату до оподаткування на різниці, визначені Податковим кодексом України.

Податкове навантаження – тягар, частка доходів, яка сплачується державі у вигляді податків.

Податкова служба – сукупність державних органів, які організовують і контролюють надходження податків і податкових платежів.

Прогресивне оподаткування – оподаткування, що здійснюється за диференційованими ставками, розміри яких зростають у міру збільшення об'єкта оподаткування.

Пропорційне оподаткування – оподаткування, що здійснюється за єдиною ставкою незалежно від розміру об'єкта оподаткування.

Суб'єкт господарювання – юридична особа незалежно від організаційно-правової форми та форми власності чи фізична особа, яка займається діяльністю з виробництва, реалізації, придбання товарів, іншою господарською діяльністю; будь-яка юридична або фізична особа, яка здійснює контроль над суб'єктами господарювання, група суб'єктів господарювання, якщо один або декілька з них здійснюють контроль над іншими.

Навчальне видання

ТЕОРІЯ ПОДАТКІВ ТА МИТА

ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних занять
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 071 Облік і оподаткування

Електронне практичне видання

Укладач:

Осадчук Світлана Вікторівна

В авторській редакції

Затв. авт. 30.08.2025.

Системні вимоги: операційна система сумісна з програмним забезпеченням
для читання файлів формату PDF.

Обсяг 1,4 МБ. Зам. № 3009.

Видавець і виготовлювач

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4215 від 22.11.2011 р.
вул. Університетська, 12, м. Одеса, 65082, Україна
Тел.: (048) 723 28 39, e-mail: druk@onu.edu.ua